

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Suomen Pakolaisapu ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiaan.

Pakolaisapu pitää luonnosta valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta demokratiaohjelmasta erittäin tärkeänä ja tarpeellisena. Kuten demokratiaohjelman luonnoksen ensimmäisellä sivulla todetaan, erityisesti kriisien keskellä demokratia kaipaa aktiivista puolustamista ja sen arvoja vahvistavia tekoja. Vaikka kansainvälisissä demokratia- ja oikeusvaltiovertailuissa Suomi sijoittuu kärkimaiden joukkoon, myös suomalaisen demokratian tilassa on parantamisen varaa sekä ratkaisuja kaipaavia selkeitä haasteita. Suomalaisen demokratian tilaa sekä keskeisiä haasteita avataan kattavasti ja monipuolisesti valtioneuvoston periaatepäätöstä taustoittavassa aineistossa. Ohjelmaan on kirjattu useita kannatettavia demokratiaa ja osallisuutta edistäviä tavoitteita.

Demokratiaohjelman puitteissa on tarkoitus kehittää ensisijaisesti julkishallinnon toimia. Pakolaisapu haluaa kuitenkin muistuttaa aktiivisen kansalaisyhteiskunnan ja järjestösektorin merkityksestä, sillä elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on demokratian toteutumisen edellytys. Kansalaisjärjestöt suojelevat demokratiaa ja ovat avainasemassa hyvinvoinnin, luottamuksen ja yhteisöllisyyden rakentamisessa. Järjestöt mahdollistavat ihmisille moninaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan. Järjestöillä on myös tärkeä rooli julkisen hallinnon toiminta tukevana ja täydentävänä tahona.

Pakolaisapu on huolissaan siitä, että kansalaisyhteiskunnan rooli ja järjestötoiminta on rajattu ohjelmaluonnoksen ulkopuolelle, eikä luonnoksessa esitetä aktiivisen kansalaisyhteiskunnan toimintaa vahvistavia tavoitteita. Järjestöjen rooli demokratiaa edistävänä sekä julkishallinnon toimintaa tukevana ja täydentävänä tahona tulisi tunnistaa ja ottaa huomioon ohjelmassa

läpileikkaavasti. Järjestöjen ammattitaitoa, tietoa sekä erilaisten kohderyhmien tavoittamista tulisi hyödyntää monipuolisesti myös ohjelman toimeenpanossa. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset osana demokratian vahvistamista tulee turvata myös rahoituksellisesti, sillä myös ohjelman tausta-aineistossa kansalaisyhteiskunnan taloudellisten toimintamahdollisuuksien muuttuminen on määritelty yhdeksi suomalaisen demokratian kipukohdaksi. Aktiivista kansalaisyhteiskuntaa edistäville toimijoille tulee turvata riittävästi resursseja toimia.

Järjestöjen toimintaan osallistuminen on keino vaikuttaa yhteiskuntaan, kokea yhteisöllisyyttä ja kuulumista sekä toimia itselle tärkeiden asioiden parissa. Järjestöt tarjoavat myös matalan kynnyksen ruohonjuuritason toimintaa, jonka pariin esimerkiksi nuorten, maahanmuuttaneiden ja muihin vähemmistöihin kuuluvien voi olla virallisia vaikuttamisen kanavia helpompi hakeutua. Maahanmuuttaneiden perustamat yhdistykset ja monikulttuuriset järjestöt ovat merkittävässä roolissa yhteiskunnallisen osallisuuden lisäämisessä sekä hyvien väestösuhteiden rakentamisessa, mikä edistää ja suojelee suomalaista demokratiaa.

Osallisuuden ja demokratian edistäminen linkittyvät vahvasti kansalaisten ja kuntalaisten yhdenvertaisuuteen. Näkemyksemme mukaan demokratiaohjelmaa ja sen toimeenpanoa tulisi edistää johdonmukaisesti yhdessä kansalaisjärjestöstrategian sekä valtioneuvoston rasmin vastaisen toimenpideohjelman kanssa, sillä ohjelmissa on paljon yhtymäkohtia. Nyt vaarana on se, että demokratian, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen pirstaloituu useisiin erillisiin kokonaisuuksina eri ministeriöissä tuotettuihin strategioihin ja toimenpideohjelmiin ilman selkeää kokonaiskuvaa tai riittävää resurssointia. Demokratiaohjelman toimeenpanosuunnitelmaa laadittaessa tulisi huomioida antirasistinen, eli rasismia aktiivisesti purkava lähestymistapa.

Pakolaisapu katsoo, että ohjelma hyötyisi kokonaisvaltaisemmasta lähetystavasta demokratiaan, jossa demokratia ymmärretään äänestämistä ja virallisia vaikuttamisen kanavia laajempaan aktiivisena kansalaisuutena, johon kuuluu monenlaisia tapoja vaikuttaa ja osallistua oman yhteisön ja yhteiskunnan toimintaan. Osallisuus on toimivien väestösuhteiden ja demokratian peruskivi. Demokratia ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta ei toteudu ilman tunnetta kuulumisesta ja osallisuudesta. Yhdenvertaisuutta ja osallisuutta lisätään edistämällä hyviä väestösuhteita.

Erilaisten osallistumisen tapojen huomioiminen sekä tukeminen ovat keskeisiä tekijöitä demokratian vahvistamisessa. Näin voidaan edistää paitsi äänestysaktiivisuutta myös laajempaa osallistumista virallisiin vaikutuskanaviin. Ruohonjuuritason kansalaistoiminta voi tarjota merkittävän väylän erityisesti niille ihmisille, joita on vaikea tavoittaa äänestysuurnille. Se voi toimia ensimmäisenä askeleena yhteiskuntaan kiinnittymisessä sekä kannustaa sitoutumaan laajempaan demokraattiseen osallistumiseen.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

Pakolaisapu kannattaa esitettyjä tavoitelinjauksia äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi sekä väestöryhmien välisten äänestysaktiivisuuden erojen tasaamiseksi. Osallistumisen eriarvoistuminen sekä äänestysaktiivisuuden vahva eriytyminen tunnistetaan hyvin tausta-aineistossa, mutta näiden purkaminen ei näy riittävällä tavalla varsinaisen ohjelman tavoitteissa.

Suomessa vieraskielisten äänestysaktiivisuus on merkittävästi valtaväestöä matalampaa, ja eri kieliryhmien välillä on tunnistettu suuria eroja. Esimerkiksi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa vieraskielisistä äänioikeutetuista äänesti 39,1 prosenttia, kun koko väestön äänestysprosentti oli 72 prosenttia. Sama trendi näkyy myös muissa vaaleissa. FinMonik-kyselyaineistosta (Kuusio ym., 2020) ilmenee, että maahanmuuttaneiden yleisin äänestämättä jättämisen syy on tiedon puute. Myös epäluottamus politiikkaa kohtaan heikentää vieraskielisten äänestysaktiivisuutta. Lisäksi vihapuhe ja häirintä rajoittavat maahanmuuttaneiden ja vieraskielisten ehdolle asettumista.

Maahanmuuttaneet ja vieraskieliset ihmiset tulisi huomioida tavoitteissa 1 ja 2 omana kokonaisuutenaan sekä kehittää toimia näiden ryhmien äänestysaktiivisuuden ja ehdolle asettumisen tukemiseksi. Myös moni- ja selkokielineen vaalitiedotus tulisi kirjata osaksi tavoitteita. Toimenpiteissä tulisi huomioida, että ruohonjuuritason kansalaistoiminta voi tarjota merkittävän väylän erityisesti niille ihmisille, jotka usein saattavat jättää äänestämättä.

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,
- äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,
- kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,
- yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.

-

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,
- lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.

-

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

Tavoitelinjauksilla halutaan muun muassa vahvistaa kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä lapsi- ja nuorisoystävällistä osallistumista. Pakolaisapu kannattaa esitettyjä tavoitteita.

Lähtökohdat, kuten sosioekonominen asema, koulutus ja kielitaito, vaikuttavat luottamuksen syntymiseen, mahdollisuuksiin osallistua sekä kokemukseen osallisuudesta yhteiskunnassa. Syrjäntäkokemukset ja kokemus eriarvoisuudesta voivat johtaa yhteiskunnasta vieraantumiseen. Eriarvoisuuden lisääntyminen heikentää demokratian tilaa. Julkishallinnon toimilla voidaan puuttua eriarvoistumiskehitykseen ja tukea sen myötä myös demokratiaa.

Ohjelman toimenpidesuunnitelmassa tulisi keskittyä keinoihin, joilla parannetaan monenlaisista taustoista tulevien lasten ja nuorten yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon, nuorisovaltuustoihin sekä koulujen oppilaskuntatoimintaan. Erytystä huomiota tulee kiinnittää vähemmistöihin sekä muuten haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin.

Osana demokratiaohjelmaa tulisi kehittää toimia, joilla lisätään lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia koulumaailmassa. Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa suoraan heitä koskeviin asioihin. Kuulemisen rakenteista tulee tehdä aidosti osallistavia ja vaikuttavia, sillä kokemus näennäisestä osallisuudesta voi murentaa luottamusta demokratiaan.

Tavoitelinjauksissa ei mainita kolmannen sektorin ja järjestöjen tärkeää roolia lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseksi. Kuten myös ohjelman tausta-aineistossa todetaan (s.11), nuoret ovat entistä vahvemmin kiinnostuneita yhteiskunnallisista kysymyksistä, ja järjestöt tarjoavat nuorille mielekästä toimintaa sekä vaikuttamismahdollisuuksia. Järjestöt toimivat sillanrakentajina eri väestöryhmien sekä julkisen hallinnon välillä sekä tavoittavat laajasti erilaisia yhteisöjä.

Yhteiskunnan moninaisuutta heijastavan monimuotoisen järjestökentän tukeminen vahvistaa edustuksellisuutta ja lisää osallistumisen mahdollisuuksia. Ruohojuuritason toiminnassa järjestöt ovat usein paikallisia ja lähellä ihmisiä tarjoten matalan kynnyksen mahdollisuuksia osallistumiselle, mikä vahvistaa luottamusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Järjestöillä on laajasti kokemustietoa ja ne tavoittavat haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä sekä ryhmiä, jotka eivät tule kuulluksi ja ovat aliedustettuna päätöksenteossa. Järjestöjä ja niiden verkostoja tulisi hyödyntää entistä laajemmin jo olemassa olevissa sekä uusissa osallistumisen ja kuulemisen rakenteissa.

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,
- tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.

-

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevissa asioissa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,
- viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,
- jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,
- hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,
- osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.

-

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

Tavoitteilla halutaan vahvistaa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta sekä parantaa siihen liittyviä hyviä käytäntöjä ja oppimateriaaleja. Pakolaisapu puoltaa esitettyjä tavoitteita.

Ohjelmassa olisi kuitenkin tärkeä tunnistaa, että Suomessa monet järjestöt toteuttavat demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta globaalikasvatuksen alla. Globaalikasvatuksella vahvistetaan lasten ja nuorten kansalaistaitoja sekä kannustetaan aktiiviseen ja vastuulliseen kansalaisuuteen. Globaalikasvatus kattaa demokratian toteutumisen oleellisia teemoja ja sillä on rooli yhteiskunnallisen muutoksen edistämässä.

Gloaalikasvatusta tekevillä järjestöillä on tärkeä ja aktiivinen rooli kentällä. Järjestöt toimivat globaali- ja demokratiakasvattajina, kehittävät sille erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja, jalkauttavat toimintaa sekä tuottavat laajasti käytössä olevaa materiaalia. Tätä osaamista tulisi tukea sekä hyödyntää sitä entistä aktiivisemmin julkishallinnon demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen aloitteissa.

Tavoitelinjalus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,**
- **mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.**

-

Tavoitelinjalus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle**

- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.**

-

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.**

-

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Pakolaisapu pitää tavoitelinjauksia tärkeinä ja kannatettavina. Rakentavat ja toisia kunnioittavat keskustelu- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä kansalaistaitoja, joita tulisi kehittää lapsuudesta lähtien. Myös tässä kohtaa Pakolaisapu haluaa huomauttaa osallisuuden edellytyksistä sekä haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tavoittamisesta. Tavoitelinjaukseen 8 tulisi kirjata mukaan yhdenvertaisuuden edistäminen. Pakolaisapu pitää tärkeänä sekä ruohonjuuri- että rakenteellisen tason dialogin edistämistä osana hyvien väestösuhteiden edistämistä. Dialogeja sekä puntaroivaa demokratiaa tulee toteuttaa yhteistyössä järjestösektorin kanssa.

Nykyaikana erityisesti verkossa esiintyvä vihapuhe sekä rasismien lisääntyminen ovat merkittäviä esteitä aktiiviselle osallistumiselle. Myös poliittisen vastakkainasettelun vahvistuminen ja keskustelukulttuurin kärjistyminen asettavat merkittäviä haasteita suomalaiselle demokratialle. Vihapuhe, syrjintä ja häirintä heikentävät voimakkaasti maahanmuuttaneiden Suomeen kuulumisen kokemusta, luottamusta yhteiskuntaan sekä kiinnostusta Suomen politiikkaan (esim. Seppänen ym., 2021, Ndukwe, 2022.)

Polarisaatiota ja niin sanottua kuplautumista voidaan ehkäistä esimerkiksi tukemalla erilaisia kohtaamisia, joita aktiivinen kansalaistoiminta edistää luomalla tilaisuuksia vuorovaikutukselle ja yhteistyölle. Syrjintään ja vihapuheeseen puuttuminen ja niiden ennaltaehkäisy niin kansalaisten kuin poliittisten päättäjien keskuudessa on erittäin tärkeää maahanmuuttaneiden ja muiden

vähemmistöjen yhteiskunnallisen osallistumisen tukemiseksi. Päättäjien ja viranomaisten tulee sitoutua vihapuheen ja rasismien vastaisen toimintaan sekä näyttää esimerkkiä rakentavasta ja toisia kunnioittavasta keskustelukulttuurista. Koska vihapuhe ja rasismi rapauttavat demokratian tilaa, niiden torjumiseksi tarvitaan konkreettisia toimia.

Luotettavan tiedon äärelle pääseminen on entistä vaikeampaa. Demokratiahjelman toimeenpanossa tulee kiinnittää huomiota myös oikean faktatiedon saavutettavuuteen sekä mis- ja disinformaation leviämisen ehkäisyyn. Medialukutaidon edistämiseen tulisi sisällyttää myös sosiaalisen median käyttöön, tekoälylukutaitoon sekä lähdekriittisyyteen liittyviä teemoja.

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,
- jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,
- digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,
- hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.

-

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,
- kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,
- paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,

- eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.

-

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

Tavoitelinjauksilla halutaan seurata ja edistää kuntien ja hyvinvointialueiden asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tukea demokratian näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon päätöksentekoa ja johtamista. Ohjelmassa todetaan, että ” kaikille pitäisi löytyä itselle sopiva tapa osallistua päätöksentekoon. Tämä edellyttää, että osallistumistapojen suunnittelussa huomioidaan erilaisten kohderyhmien tarpeet.” (s.20.)

Erilaisten osallistumistapojen suunnitteluun sekä kohderyhmien tavoittamiseen tulee ottaa mukaan kansalaisjärjestöt. Järjestökentän toimijoilla on jo valmiiksi monipuoliset verkostot, erilaisten yhteisöjen ja väestöryhmien luottamus sekä ymmärrys vaikeammin tavoitettavista ryhmistä. Järjestöt myös tuottavat ja keräävät tietoa, jota voidaan hyödyntää laajasti osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien suunnittelussa. Järjestöjä tulisi hyödyntää myös erilaisten ihmisryhmien tavoittamisessa ja mukana ottamisessa yhteiskunnalliseen kehittämiseen, sillä se tukee lähidemokratian toteutumista. Osallistamisessa tulee huomioida myös paikallistason pienemmät yhdistykset aktiivisten kansalaisten foorumina. Erityisesti alueellisilla kulttuuri- ja kieliyhdistyksillä sekä maahanmuuttaneiden itse perustamilla yhdistyksillä on suuri rooli aidon osallisuuden tukemisessa. Yhdistysten kautta voidaan jalkauttaa hyvinvointialueiden ja kuntien käytäntöjä yhteisöihin ymmärrettävällä tavalla.

Järjestöjen osaamista ja ammattitaitoa tulisi hyödyntää monipuolisesti demokraatiohjelman tavoitteiden toimeenpanossa sekä julkisten palveluiden osallisuuden kehittämisessä. Demokratian edistämiseksi järjestöjä tulee kuulla moninaisesti päätöksenteon eri vaiheissa sekä uusien että jo olemassa olevien kuulemisen ja osallistumisen rakenteiden puitteissa. Myös paikallistason osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia tulee seurata ja raportoida.

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,

- alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

-

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,
- asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,
- tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,
- demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.

-

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

Tavoitteilla pyritään jatkamaan kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä sekä vahvistamaan demokratiapolitiikan arviointia, seurantaa ja läpinäkyvyyttä. Pakolaisapu pitää ylätasoa tavoitelinjauksia kannatettavina mutta katsoo, etteivät esitetyt tavoitteet 12 ja 13 vaikuta suoraan kansalliseen demokratiapolitiikkaan. Tavoitteilla ei myöskään turvata kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden yhdenvertaista osallistumista Euroopan komission vuoden 2023 suositusten mukaisesti.

Tavoitteiden 12 ja 13 osalta jää epäselväksi, miten Suomen demokratian tila tullaan arvioimaan ja seuraamaan, ja kuka tämän auditoinnin toteuttaa. Kansalaisyhteiskunta ja järjestöt tulee osallistaa osaksi prosessia. Myös järjestöjen tuottamaa tietoa ja asiantuntijuutta tulee hyödyntää – akateeminen tutkimus ei voi yksin määrittellä demokratiapolitiikan tietoperustaa tai kansalaisten tarpeita osallisuuteen. Kokonaisuuden osalta pidämme hyvänä asiana, että toimenpiteiden suunnittelu ja toimeenpano koordinoidaan yhdessä kansalaisjärjestöstrategian toimeenpanon kanssa.

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto,

kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapoliittikkatoimiin,**
- **yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.**

-

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seurantaa ja läpinäkyvyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,**
- **osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,**
- **hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.**

-

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

Pidämme hyvänä asiana, että Suomi sitoutuu ihmisoikeuksien ja demokratian edistämiseen sekä monenkeskisen sääntöpohjaisen järjestelmän vahvistamiseen Euroopan unionissa. Näitä sitoumuksia Suomen tulee edistää pitkäjänteisesti myös sen omissa EU- tavoitteissa sekä kaikessa unionin päätöksenteossa. Suomen tulisi vaikuttaa aktiivisesti siihen, että kansalaisjärjestöille on haettavissa erinäisiä EU-rahoituksia myös tulevilla rahoituskausilla. Vaikka Euroopan unioni suuntaa rahoitusta ihmisoikeuksien toteutumisen ja demokratian edistämiseen, tähän työhön tarvitaan jatkossakin myös kotimaista rahoitusta.

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,
- tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,
- aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,
- osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,
- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

-

Tavoitelinjaus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuosituksen toimeenpanon seurantaan kansallisella tasolla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,
- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

-

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

-

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

4

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseksi periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

4

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

-

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

-

Ahlberg Melissa
Suomen Pakolaisapu ry